

Nota d'Opinió

Maig de 2023

Reactivar el futur

Reptes i prioritats en temps de transició global

Vivim temps de transició global. Són moments d'incerteses i disrupcions, sí, però també etapes en les quals cal establir les prioritats que seran les bases per a un futur pròsper. Així, doncs, volem reflexionar sobre on som per aprofitar les oportunitats de desenvolupament econòmic i social al nostre abast i volem ajudar a crear les condicions per al creixement, sense el qual no hi ha redistribució. Perquè massa dades palesen un estancament. No ve d'ara, sinó de lluny. Hi ha problemes antics que dificulten que es consolidi un model de convivència que funciona quan sap combinar el progrés amb la distribució equilibrada i que incorpora la resposta a la crisi climàtica com una variable fonamental de l'acció política.

Cal anar més enllà, doncs, de la conjuntura immediata i treballar per construir entorns

polítics òptims per als projectes de futur. Malgrat que som a les portes del començament d'un nou cicle electoral, entenem que les decisions a curt termini no solucionen reptes estructurals i que cal establir una planificació estratègica des de la qual es puguin afrontar les dificultats del present, però que sobretot garanteixi oportunitats d'emprenedoria, de desenvolupament personal i professional per a les noves generacions. **Constatem amb preocupació que al nostre país el vincle intergeneracional es pot estar corcant.**

Certament, el context no facilita tirar endavant una agenda reformista dialogada i consensuada. No som aliens a la polarització que la majoria de les democràcies pateixen. Tot i que a Catalunya sembla que anem superant la

dinàmica de blocs dels darrers anys, cal prioritzar molt més la **gestió competent** com a garantia del reforçament necessari de l'autogovern de tothom. En l'àmbit espanyol, els dos principals partits semblen arrossegats inexorablement cap als extrems, sense consens en matèries tan bàsiques com la justícia, les pensions o la política d'habitatge. No és un bon camí. El consens no és nostàlgia d'un passat que no tornarà; **en democràcia el consens és garantia d'eficiència per a avui i per a demà**. Eficiència també és entendre que actualment els problemes complexos demanen la col·laboració d'actors diversos. El nou Ajuntament de Barcelona ha de deixar de posar entrebancs a **l'aliança publicoprivada**, perquè s'ha demostrat que les condicions de vida del conjunt de la ciutadania milloren quan aquesta relació és lleial i confiada.

Al llarg del cicle electoral que s'inicia amb les eleccions del 28 de maig, Espanya exercirà la presidència de torn del Consell de la Unió Europea. El Govern ha d'impulsar propostes i polítiques sobre una aspiració difícil però necessària, perquè ens hi va el futur de les nostres societats: l'autonomia estratègica. Fa molt de temps que se'n parla. Però ha canviat una cosa: els darrers anys la Unió ha afrontat grans reptes en què ha actuat com un actor polític reconegut i valorat per la gran majoria dels ciutadans. Entenem que avançar amb aquesta **ambició exterior, cohesió interna i visió estratègica** és la via que permetrà a Europa poder continuar gaudint dels valors democràtics que fan del continent un espai de llibertat únic al món.

Al Cercle d'Economia identifiquem els problemes i les prioritats polítiques

següents a escala tant metropolitana com catalana, espanyola i europea.

I. Barcelona

Barcelona ha demostrat una resiliència notable a l'hora d'afrontar les crisis encadenades dels darrers anys. La imatge internacional de la capital catalana, que continua sent molt bona, s'ha mantingut, com ho palesa la capacitat d'atreure grans esdeveniments, recuperar els nivells de turisme anteriors a la pandèmia i captar un volum considerable d'inversions i de capital humà molt vinculat a la tecnologia i a l'economia del coneixement. No són actius menors.

Ara bé, sota aquesta capa de bonança, la ciutat també pateix problemes estructurals. L'encariment del preu de l'habitatge dificulta cada vegada més accedir-hi i, com a conseqüència, expulsa progressivament els joves barcelonins de la seva ciutat. I tampoc no cal menystenir la percepció notablement estesa del deteriorament de serveis bàsics, siguin la mobilitat, la seguretat o la neteja. Els quatre anys vinents de mandat municipal seran crucials per redreçar aquests problemes i millorar la qualitat de vida que la ciutat ofereix.

El 2021 el Cercle va publicar una nota d'opinió en què reclamàvem per a Barcelona un model de prosperitat compartida basat en el pragmatisme i l'ambició. En aquell document, demanàvem redefinir el model turístic i apostar per sectors estratègics. Són demandes que continuen plenament vigents, igual que la necessitat de dotar Barcelona d'un projecte mobilitzador. Per donar-hi resposta i per començar a resoldre els problemes estructurals que acabem d'apuntar, al Cercle pensem que al llarg del proper mandat municipal serà

essencial avançar en els àmbits següents.

Acció metropolitana

Ara fa cinquanta anys el Cercle d'Economia va publicar l'informe *Gestió o caos, el àrea metropolitana de Barcelona*, en què ja reclamàvem una governança metropolitana. Tot i alguns progressos, cal continuar avançant en aquesta direcció, perquè molts dels reptes de Barcelona depassen la ciutat i són d'àmbit metropolità: l'habitatge, la mobilitat, l'impuls econòmic... Per respondre-hi, cal una governança metropolitana millor. Això implica no només una coordinació més bona entre institucions, sinó també dotar de més competències i recursos les existents, com l'AMB, i estendre'n el radi d'acció a la regió metropolitana (164 municipis). La força de Barcelona rau en els cinc milions d'habitants d'una regió que representa la setena àrea econòmica d'Europa.

Col·laboració públicoprivada

Durant els últims anys, a Barcelona el sector privat sovint ha viscut sota sospita. L'Ajuntament ha vist amb recel molts dels projectes provinents de la iniciativa privada i els sectors –tant empresarials, com de la societat civil– amb els quals no s'ha comptat de manera suficient són molts. Això ha de canviar. Vivim en un entorn cada vegada més complex, que no admet solucions simplistes, i en el qual la col·laboració entre tots els agents implicats és essencial. Cal fugir del dogmatisme que pretén que el sector públic s'encarregarà de tot o que el mercat solucionarà per si sol els problemes de manera satisfactòria. Les solucions

complexes que necessitem requereixen la col·laboració entre l'Ajuntament i el sector privat. I cal que sigui en un entorn estable i de confiança mútua.

Urbanisme i mobilitat

El canvi urbanístic més important d'avui a la ciutat és la transformació de la trama de l'Eixample. Inicialment, per mitjà de les anomenades superilles, i, més recentment, amb els eixos verds. El que es planteja, de fet, és redefinir el Pla Cerdà. Els objectius que es persegueixen són compartits àmpliament: augmentar els espais verds i reduir els vehicles contaminants. Malauradament, aquesta iniciativa tan rellevant s'ha dut a terme sense el consens necessari i amb una dotació insuficient de transport públic que esdevingui una alternativa per als ciutadans de la corona metropolitana. I, tal com es va executant, l'impacte en els carrers afectats en termes de congestió, contaminació i soroll difereix en gran manera —n'hi ha que milloren molt, mentre que d'altres empitjoren remarcablement. La transcendència d'aquesta intervenció urbanística ens porta a reclamar més debat, anàlisi i consens abans d'emprendre accions noves.

II. Catalunya

El mes de novembre el Cercle va publicar una nota d'opinió en què demanava urgentment que s'aprovés el pressupost de la Generalitat i alertava del cost que no aprovar-lo implicaria per al país. Avui no podem sinó felicitar-nos: aquest pressupost és una realitat. Valorem molt la capacitat que han demostrat tant el govern com l'oposició per tal d'arribar a acords en un tema tan cabdal.

Nivell de vida i feines de qualitat

Més enllà de l'impacte positiu que tindrà aquesta aprovació, el cert és que, vista amb perspectiva, l'evolució de l'economia catalana els últims anys és preocupant. Per exemple, el 2021 el nivell de renda per *capita* en termes reals era molt semblant al del 2000. Aquest estancament encara resulta més preocupant si es té en compte que durant aquest període Catalunya ha perdut posicions relatives respecte a Espanya i a Europa: l'any 2000, la renda per *capita* a Catalunya era un 24 % superior a l'espanyola i un 20 % superior a la mitjana de la UE. El 2021 aquests percentatges s'havien reduït al 17 % i a l'1 %, respectivament. En resum, des de l'inici del segle hi ha hagut un estancament absolut del nivell de vida i un declivi relatiu respecte a Espanya i a Europa. I encara que les xifres del 2022, que han estat bones, puguin suavitzar una mica aquestes tendències, el diagnòstic de fons no varia.

Aquesta pèrdua de terreny en relació amb el nostre entorn també es manifesta en el fet que a Catalunya li costa generar llocs de

treball de qualitat. Hi ha molts treballadors joves i de mitjana edat, altament qualificats i amb ganes de progressar, que no troben a Catalunya una feina adequada a les seves aspiracions. Així, a Catalunya el mercat laboral pateix una disfunció singular: la falta d'adequació entre l'oferta i la demanda de feines altament qualificades fa que molt jovent ben format vegi frustrades les seves expectatives professionals i vitals o les hagin de satisfer a fora.

La fugida d'empreses, sobretot de les més grans, arran del «procés» ha agreujat aquest problema. El més preocupant no només és l'impacte directe d'aquesta sortida, sinó també l'efecte reputacional que comporta, que penalitza Catalunya en la localització de centres de decisió empresarials. La tornada d'aquestes empreses seria així doblement positiu per a Catalunya, però és a la Generalitat que correspon crear les condicions perquè sigui finalment possible.

En paral·lel a aquest procés de pèrdua – efectiva i potencial – de seus d'empreses, Catalunya i particularment Barcelona i la seva àrea metropolitana demostren una gran capacitat de captar *hubs* tecnològics en l'àmbit de la digitalització. Es tracta fonamentalment de centres especialitzats que generen serveis d'alt valor afegit – en sectors que van des dels videojocs o l'alimentació fins a les ciències de la salut –, sigui per a les matrius o per a clients d'àmbit global. Aquests *hubs* s'instal·len a Barcelona per la disponibilitat de talent local i per la possibilitat de portar-hi talent de la resta del món (atret per la qualitat de vida a la ciutat), com també per l'ecosistema de centres de recerca, universitats i empreses emergents amb

què poden col·laborar. Es tracta, sens dubte, d'un desenvolupament molt positiu, molt centrat en les TIC, però que té un gran potencial tractor sobre el conjunt de l'economia catalana i que pot ser una gran palanca per recuperar part del terreny perdut els últims anys.

Cohesió social i finançament de la Generalitat

La mala evolució de l'economia catalana ha anat paral·lela a un deteriorament progressiu d'alguns serveis socials bàsics a Catalunya, cada cop més tensats per una demanda creixent i una falta evident de recursos, tant corrents com d'inversió. L'atenció primària a la sanitat i el transport públic, sobretot pel que fa als serveis de *Rodalies*, en són els casos més flagrants, però no els únics. Així, avui a Catalunya hi ha un nivell important de malestar que amenaça la cohesió social i que cal afrontar amb urgència. El problema rau en gran manera en el dèficit acumulat d'inversions i d'infraestructures. La millora del sistema de finançament de la Generalitat i l'augment substancial de la inversió efectiva de l'administració central a Catalunya, demandes que el Cercle ha fet reiteradament, avui són més necessàries i urgents que mai. Aquesta millora del finançament de la Generalitat ha de permetre que Catalunya disposi d'un marc fiscal molt més competitiu.

Gestió de les polítiques públiques

No tots els mals tenen, però, un origen extern. Hi ha deficiències molt importants en la gestió de polítiques públiques bàsiques

que depenen directament de la Generalitat: des del retard del desplegament de fonts d'energia renovable (els últims deu anys Catalunya ha passat de ser capdavantera a situar-se a la cua de l'àmbit espanyol) fins a la falta d'infraestructures del cicle de l'aigua suficients per superar l'episodi de sequera que ens afecta, els fracassos continuats en formació professional o les mancances en el nostre sistema educatiu. Hi ha un marge ampli per millorar la gestió d'aquestes polítiques. Gestionar millor no és només una qüestió de competència tècnica. Cal, sobretot, lideratge, perquè la solució als problemes que hem esmentat requereix fonamentalment coratge polític.

Projectes estratègics i política industrial

Tanmateix, mirant endavant, Catalunya disposa d'actius i d'oportunitats de progrés molt importants que, si es gestionen de manera adequada, poden tenir un gran potencial transformador per al país.

Hi ha moltes empreses i institucions que ja desenvolupen projectes que poden tenir un efecte catalític sobre el conjunt de l'economia catalana. Projectes que abracen àmbits molt diversos. Des de sectors tradicionals, com l'automoció, l'alimentació i el sector químic o farmacèutic, fins a sectors punters, com la computació o la medicina avançada. Projectes basats en desenvolupaments tecnològics sofisticats, que necessiten capital humà molt preparat i als quals sovint també els calen infraestructures físiques de primer nivell per poder-los dur a terme. Però han de menester el suport

de les administracions per materialitzar-se.

Aquest suport requereix lideratge i coratge per prioritzar alguns grans projectes. I també cal intel·ligència per dissenyar mecanismes eficients que permetin que els ajuts arribin de manera ràpida i sense càrregues excessives a les empreses. Aquesta agilització administrativa pot requerir activar noves formes de gestió, com ara agències especialitzades que assumeixin el paper que tradicionalment han tingut conselleries i ministeris. El suport públic necessita que les tres administracions (local, autonòmica i central) treballin de bracet i deixin de banda els recels i l'afany de protagonisme, que no porten enlloc.

Cal, doncs, impulsar una política industrial que capitalitzi de manera adient l'oportunitat que se'ns presenta amb els fons europeus NGEU. Correm el risc de quedar fora dels grans projectes per falta d'ambició i visió estratègica, com va passar amb la fàbrica de bateries que ha acabat instal·lant-se a Sagunt.

Aeroport

D'entre aquests projectes estratègics, n'hi ha un que destaca per l'impacte: el futur de l'aeroport de Barcelona. Requereix una solució ben meditada i no pot dilatar-se gaire en el temps. Hi ha l'acord que cal augmentar significativament el nombre de rutes directes a destinacions intercontinentals de llarg radi per tal de connectar Barcelona amb les zones més dinàmiques del planeta (Àsia i la costa oest dels EUA). Per això, considerem

que la decisió que s'adopti finalment ha de complir les tres condicions següents. Primer, s'ha de basar en una anàlisi a fons de les alternatives possibles i de l'impacte de cadascuna sobre els volums de passatgers i de càrrega, sobre les sinergies entre el port i l'aeroport i sobre la complementaritat que té amb els aeroports de Girona i Reus. Segon, cal que s'habilitin els mecanismes per assegurar que una eventual ampliació de la capacitat vagi destinada sobretot a augmentar les operacions intercontinentals; en cap cas, l'ampliació s'ha d'enfocar a continuar augmentant indiscriminadament la connexió punt a punt i el low-cost amb destinacions de curt radi. I, tercer, no es pot plantejar com un conflicte entre creixement econòmic i medi ambient. La inversió que l'operador aeroportuari preveu constitueix una gran oportunitat per millorar de manera significativa el finançament i la gestió de l'ecosistema del delta del Llobregat, que avui es troba molt deteriorat.

Aquest exercici de defensa de l'interès públic a Catalunya l'ha de liderar la Generalitat, que és a qui correspon fer les anàlisis tècniques pertinents i que, un cop disposi de tota la informació, ha de negociar amb els agents implicats (públics i privats) una solució tan consensuada com sigui possible. Cal actuar amb determinació i rapidesa. No fer res, tots ho sabem, té i tindrà un cost d'oportunitat astronòmic per a l'economia catalana.

III. Espanya

L'agenda econòmica espanyola dels darrers anys l'han marcada diferents xocs que han posat a prova la resiliència del teixit empresarial, la cohesió social i la capacitat de resposta del conjunt de la classe política i del Govern en particular. Malgrat les adversitats, cal ressaltar que l'últim any l'economia ha evolucionat millor del que s'esperava, tot i que el clima polític continua marcat per la polarització i una falta de consens notable. Quan va esclatar la guerra a Ucraïna i es van disparar el preu de l'energia i de les matèries primeres, es temia una recessió. Malgrat els mals auguris, encara que a l'economia europea la desaceleració ha estat notable, l'espanyola ha progressat a un ritme relativament sòlid.

Amb tot, quan alcem la mirada, constatem que Espanya ha estat dels darrers països a recuperar els nivells de renda pre-pandèmia. Ja fa temps que la capacitat de creixement és preocupantment pobra. L'economia espanyola ha tardat quinze anys a recuperar els nivells de renda per *capita* que va assolir abans de la crisi financera, l'any 2007. En canvi, els principals països europeus ja fa anys que van assolir aquesta fita. Així, la distància entre el PIB per capita espanyol i el dels països de la zona euro no ha fet més que augmentar. Mentre que abans de la crisi financera, la renda per *capita* d'Espanya era un 9 % inferior a l'europea, l'any 2022 la distància havia augmentat fins a situar-se en el 17 %. Una diferència similar a la que hi havia a mitjan anys noranta. L'exigu creixement de la productivitat fa que la renda dels ciutadans espanyols, en comptes d'acostar-se a la dels europeus,

se n'allunyi.

El context no és optimista. El Govern haurà de redoblar els esforços per continuar donant suport a la transformació de l'economia i per fer-la més flexible, resilient i productiva. El cicle electoral no hauria de ser una distracció. Fins ara, el Govern ha centrat l'actuació en tres grans àmbits: mesures per afrontar les pressions inflacionistes, el desplegament dels fons europeus NGEU i l'aprovació de les reformes estructurals compromeses amb Brussel·les.

Respecte a les mesures per fer front al xoc energètic i a les pressions inflacionistes, el Cercle d'Economia sempre ha subratllat la importància que els ajuts vagin destinats als col·lectius i sectors més afectats i vulnerables. En aquest sentit, encara que l'enfocament s'ha anat corregint, el gruix de les mesures adoptades ha estat generalista, cosa que en redueix l'eficàcia i la capacitat redistributiva. D'altra banda, seria desitjable avaluar l'impacte de les mesures que s'implementen amb la celeritat més gran possible. Amb les noves fonts d'informació, que permeten seguir l'economia en temps real i de manera molt granular, ara això no només és desitjable, sinó que també és factible.

L'execució dels fons europeus NGEU també ha anat millorant amb el pas del temps, però encara continua molt per sota dels ambiciosos objectius inicials. El 2022 amb prou feines es van desemborsar una mica més d'una tercera part dels fons pressupostats. Caldria, doncs, reavaluar la capacitat d'execució, identificar els colls d'ampolla i prendre mesures per solucionar-los. Entre altres coses,

segurament es necessiten més recursos dedicats a executar els fons tant en l'àmbit estatal com en l'autonòmic. A més, com ja va reclamar el Cercle d'Economia des del començament, el procés de dissenyar i executar els projectes vinculats al pla de recuperació europeu hauria de ser més transparent. No només per poder fer-ne un seguiment millor, sinó també per tenir un debat social de més qualitat sobre com es van materialitzant.

Agenda reformista

Pel que fa a la intensa agenda de reformes estructurals que el Govern ha desenvolupat, en destaquen la reforma laboral, la de les pensions i la de l'habitatge. Tots són àmbits de màxima importància per millorar la capacitat de creixement de l'economia espanyola i per reforçar la cohesió social i reduir la desigualtat.

Treball

El laboral ha estat un dels pocs àmbits en els quals les reformes que es van dur a terme van disposar del consens dels agents socials. Segurament, això ajuda a explicar-ne l'èxit en diversos camps. En primer lloc, cal destacar la reducció ràpida i important de la temporalitat, tant en el conjunt d'empleats com entre el jovent. Tot i que una part dels contractes temporals han passat a ser fixos discontinus, el gruix de l'augment el concentra la contractació indefinida a temps complet. Encara és aviat per fer balanç de l'impacte de la reforma, però és destacable la millora en l'estructura de contractes d'ocupació que s'ha produït fins ara. Després de dècades amb una

taxa de temporalitat inacceptablement alta, que va arribar a duplicar l'europea, avui Espanya ja es troba en xifres similars a les del conjunt de països europeus. Un altre dels aspectes positius de la reforma va ser facilitar l'ús de mecanismes d'ajustament i de flexibilitat interna per protegir les relacions laborals i els ingressos de les famílies en moments de dificultat econòmica. En canvi, la reforma va tornar a fer prevaler els convenis sectorials sobre els d'empresa, la qual cosa dificulta adaptar les companyies a la realitat del seu context més immediat. L'experiència suggereix que dins d'un mateix sector poden conviure-hi circumstàncies molt diferents.

Habitatge

L'accés a l'habitatge és fonamental perquè tota persona pugui viure amb dignitat i perquè la societat continuï cohesionada, i Espanya fa anys que disposa d'un parc d'habitatge de lloguer social massa exigu per atendre les necessitats existents. Les dades són contundents. A Espanya l'habitatge de lloguer social representa l'1 % del total, mentre que a l'OCDE se situa en el 7 %. Malgrat la urgència amb què s'hauria d'actuar, el consens que en aquest àmbit el Govern i el conjunt de forces polítiques han aconseguit ha estat molt limitat. A més, les mesures adoptades recentment podrien presentar contraindicacions importants.

Certament, algunes de les accions empreses poden comportar un revulsiu, com les que doten de caràcter indefinit l'habitatge protegit. Les últimes dècades els habitatges VPO passaven al mercat lliure al

cap d'uns quants anys, i això ha impedit la creació d'un ampli parc d'habitatge públic a Espanya. La provisió d'incentius fiscals als propietaris que lloguin els seus habitatges a preus assequibles també pot ser un mecanisme eficaç. Seria desitjable que tot això es complementés amb mesures que fomentin la seguretat jurídica dels propietaris, com també amb una revisió de les regulacions urbanístiques que permeti augmentar la disponibilitat de sòl.

En canvi, aquelles accions encaminades a intervenir directament en els preus dels habitatges de lloguer, encara que siguin fetes amb la millor de les intencions, poden generar efectes no desitjats, que s'haurien de ponderar adequadament. Els ingressos més baixos que obtindran les persones que tenen un habitatge de lloguer (el gruix dels habitatges de lloguer està a les mans de petits propietaris) és molt probable que acabin reduint la qualitat i la quantitat d'oferta, com ja ha passat en països que han aplicat mesures similars. Penalitzar els grans tenidors, a més de ser una mesura arbitrària, dificultarà la professionalització del sector. Finalment, l'augment de la reserva de sol per a habitatge protegit desincentivarà la nova producció d'habitatges, a més d'encarir-los, com ja ha passat a Barcelona.

Pensions

Segurament, la reforma del sistema de pensions era la que més necessitava un debat públic de qualitat que permetés assolir-hi un consens durador. Per fomentar un debat propi d'una societat democràtica madura, hauria estat desitjable disposar d'estimacions de l'impacte de les

mesures plantejades, i el de mesures alternatives, en diferents escenaris de creixement econòmic i demogràfic. Això hauria ajudat a conèixer les opcions al nostre abast, com també el cost i els riscos associats a cada una. Al cap i a la fi, és important que les decisions d'estalvi a llarg termini es fonamentin en un marc estable en què tots puguem confiar. Però també en aquest cas el consens que s'ha aconseguit ha estat exigü. La incapacitat dels principals partits per assolir acords en aquells aspectes que transcendeixen el cicle polític, i la reforma del sistema de pensions n'és el cas més evident, és una prova que al nostre sistema polític li falta maduresa.

A grans trets, després de les reformes aprovades pel Govern en aquest àmbit, és clar que la despesa pública pujarà de manera substancial. Sense cap mena de dubte, la indexació de les pensions a la inflació i l'augment de les pensions mínimes comportarà un cost significatiu. Això es compensarà, en part, amb l'increment de les cotitzacions socials, concentrat en les rendes més altes, cosa que implicarà un fort augment dels costos laborals per als treballadors més qualificats i amb una alta mobilitat internacional.

La indexació de les pensions té més repercussions que les pressupostàries, perquè en moments que es demana als treballadors moderació salarial i es fomenta un pacte de rendes per controlar la inflació, incloure les pensions en aquests acords de moderació hauria estat un acte de justícia intergeneracional. L'absència d'un debat previ profund i consensuat ha donat pas a discutir la idoneïtat de les hipòtesis sobre les quals

s'han construït els escenaris d'ingressos i despeses. Aquests dubtes, compartits per Airef mateix, erosionen la confiança en la sostenibilitat del sistema de pensions i alimenten el temor que es reformi cada vegada que el color del Govern canviï.

IV. Europa

Les crisis recents han forçat un canvi radical en la manera com els estats membres conceben la integració europea. Després de dècades de reforçament del mètode intergovernamental i de divisions creixents entre els estats del nord i els del sud (arran de la crisi de l'euro) i entre l'est i l'oest de la Unió Europea (durant la crisi dels refugiats), el Brexit, la pandèmia i avui la guerra a Ucraïna han revalorat els mecanismes conjunts i el protagonisme de Brussel·les en la gestió de crisis. Aquestes tres crisis han actuat com una mena de federalitzador per a la UE, i molts estats membres reconeixen avui el risc de sostenir la seva política europea únicament en la primàcia del seu interès nacional.

Una resposta conjunta als reptes europeus compartits

Els mecanismes conjunts de gestió de crisis es van revalorar amb la creació del programa Next Generation EU, un ambiciós exercici d'endeutament conjunt palanquejat en el pressupost de la Unió, i en la resposta a la guerra d'Ucraïna, en què per primera vegada s'ha fet ús de mecanismes comunitaris com l'European Peace Facility per a la tramesa d'armament a Kíiv. Tots dos són embrions d'una veritable política econòmica i fiscal comuna i d'una política de seguretat i defensa d'abast realment europeu. També representen barreres que, abans de la pandèmia i de la guerra, semblaven infranquejables.

La resposta europea a les crisis recents mostra, doncs, el camí que cal seguir per

ser un actor geopolític clau en aquesta transició global. Malgrat això, la UE encara necessita una ambició exterior, una cohesió interna i una visió estratègica superiors a l'actual. Les transicions verda, digital i de seguretat (o la triple transició que la pandèmia i Ucraïna han posat en relleu) requeriran mecanismes conjunts i estructurals de gestió de crisis per a un termini més llarg del que preveuen les iniciatives actuals. Les reformes associades als fons Next Generation EU ja superen, de fet, el que és necessari per fer front a les conseqüències de la pandèmia, encara que el marc temporal i d'implementació continuï lligat al que en un moment determinat els estats membres van estar disposats a acceptar a canvi d'un esquema d'endeutament conjunt.

Avançar cap a més autonomia estratègica

Si l'objectiu és, efectivament, dotar la UE de més autonomia estratègica i de lideratge en les transicions verda i digital, caldrà un gir més gran en una política fiscal i econòmica europea que ha de crear mecanismes conjunts que complementin les exigències individuals del Pacte d'Estabilitat i Creixement. A l'hora que els Estats Units posen en marxa un paquet d'ajuts fiscals sense precedents amb la Inflation Reduction Act —amb la qual pretenen incentivar el consum, la producció i la inversió mediambientalment sostenible—, la UE necessita canviar el seu marc de referència en política econòmica.

D'una banda, ha de continuar impulsant el mercat únic com a mecanisme per dotar-se de més poder econòmic i comercial. Hi ha

iniciatives recents, com la Digital Services Act, la Digital Markets Act o l'European Chips Act que són avenços en la bona direcció, però la UE no pot conformar-se a ser només un gran regulador, sinó que ha de reforçar les capacitats pròpies en els àmbits centrals de l'activitat econòmica del futur, inclosa la indústria verda i digital. Incentivar la reindustrialització, l'R+D+I, la tecnologia i la col·laboració públicoprivada han de ser elements consubstancials de l'agenda europea.

De l'altra, fomentar la lliure competència i limitar els ajuts fiscals en l'àmbit nacional han de donar pas a posar en marxa recursos propis i incentius fiscals suficients a escala comunitària perquè els estats membres puguin fer les inversions i reformes necessàries en condicions d'igualtat. El paquet d'ajuts públics de l'Inflation Reduction Act ha tornat a posar sobre la taula la dificultat de la UE per actuar de manera conjunta en les grans transformacions actuals, sigui la transició verda, la digital o la seguretat. La majoria dels incentius només es poden canalitzar per mitjà dels pressupostos nacionals, i les grans diferències de marge fiscal dificulten que els estats membres puguin treballar en condicions d'igualtat a Europa. Això comporta un risc clar de fractura del mercat únic i una creixent divergència econòmica i fiscal entre els països de la UE, i encara més tenint en compte que el Pla Industrial del Pacte Verd de la Comissió Europea no mobilitza nous fons comunitaris, sinó que es basa a atorgar més flexibilitat als estats membres per concedir els ajuts i les subvencions. La política de competència de la UE, que tan bons resultats ha obtingut per mantenir i potenciar el mercat únic europeu,

s'enfronta avui a la rivalitat creixent que exerceixen els nous poders econòmics asiàtics, però també a la competència provinent dels Estats Units.

El debat europeu en política econòmica i fiscal, per tant, ja no pot dirimir-se entre els partidaris d'una gestió compartida del risc i els qui advoquen per reduir primer els nivells de risc econòmic en cada estat. Avui és urgent adoptar mecanismes que permetin a la UE dotar-se de prou capacitats per fer front a crisis comunes i recurrents, com ara un mecanisme d'assegurança de dipòsits comú a l'eurozona.

L'aprofitament dels fons Next Generation EU ha d'anar de bracet del debat sobre la reforma de la política fiscal europea. La unió monetària de l'euro continua sense una unió econòmica a l'altura, i a mesura que s'acosti el cicle de maduració dels fons Next Generation EU i el nou cicle institucional europeu del 2024, aquests debats cobriran centralitat. També esdevindran centrals reformes pendents en l'àmbit de la gestió migratòria o d'una autonomia estratègica que permeti a la UE, efectivament, consolidar-se com un actor rellevant en l'escena global. La presidència espanyola del Consell de la UE durant el segon semestre del 2023 haurà de teixir aliances constructives i flexibles entre els estats membres i disposar de la complicitat de la Comissió Europea per avançar en la consolidació dels actuals mecanismes de gestió de crisis. L'objectiu últim de la UE ja no preveu el somni inabastable de l'Europa federal, sinó una Unió efectiva que pugui respondre, amb les mateixes garanties que altres actors internacionals, a les transformacions globals en curs.

IV. Conclusió

El 28 de maig es celebraran eleccions municipals a tot Espanya i del 6 al 9 de juny del 2024, eleccions al Parlament Europeu. A Espanya, les eleccions generals seran abans que acabi l'any, i als ciutadans de Catalunya també serem convocats a les urnes en algun moment abans del febrer del 2025. La competència electoral, legítima i necessària per al bon funcionament de la democràcia, no pot ser l'excusa per a la paràlisi o per fer grans promeses que poden incrementar encara més el deute públic que acumula Espanya, un deute que d'una manera o altra acabarà passant factura i que hauran d'acabar pagant els nostres fills.

Demanem als nostres polítics que tinguin una visió a llarg termini, que transcendeixi el cicle electoral, perquè no passi que tapar forats ara en faci de més grans més endavant. El moment que vivim —la transició global— ho demana. A Barcelona, a Catalunya, a Espanya i a Europa.

Per afrontar amb més fortalesa aquesta transició, entenem que a la ciutat de Barcelona hi cal impulsar un projecte que sigui mobilitzador i generi il·lusió. Un projecte que comprometi tants actors com sigui possible i reconstrueixi la malmesa aliança entre l'Ajuntament i el sector privat, com també amb la resta de les administracions, el tercer sector i la societat civil. Entenem que aquesta aliança no és bona si només beneficia uns actors i en perjudica d'altres. Només és productiva quan beneficia el conjunt dels habitants de la ciutat, la regió metropolitana i el conjunt de Catalunya. Pocs casos ho palesen tan clarament com el debat sobre l'aeroport i

les seves implicacions, un debat que fins ara no s'ha plantejat amb prou rigor i que ha de poder fer compatible tant l'aposta per millorar una infraestructura estratègica com una política pública compromesa amb la protecció d'un espai natural amenaçat.

En aquest replantejament de la qüestió de l'aeroport, entenem que la Generalitat de Catalunya ha d'exercir-hi el lideratge. Superada la dècada perduda, amb un govern que executa un meritori gir pragmàtic i una oposició que aposta per superar la dinàmica de blocs, és l'hora que l'autogovern recuperi l'autoritat; per aconseguir-ho, cal prioritzar la gestió i millorar les polítiques públiques en assumptes clau. Gestió no implica deixar de plantejar demandes que són consensuades pel gruix de la societat catalana, tant pel que fa al model de finançament com en la reivindicació de més quotes d'autogovern. Gestió de qualitat significa lideratge polític, i els darrers anys ens n'ha faltat massa.

La falta de lideratge no és un problema del govern espanyol actual. Avui la dificultat principal de la política espanyola és una dinàmica de polarització parlamentària dels dos grans partits, que té conseqüències preocupants des d'un punt de vista legislatiu i en la implementació d'una agenda reformista. El consens sempre és garantia d'una política més estable. La falta de consens afebleix l'Estat; els casos més destacats els hem analitzat en aquesta nota. La falta d'un debat de qualitat no només empobreix el poder legislatiu, sinó que també pot provocar conseqüències no desitjades en assumptes tan transcendents com la creació d'un parc d'habitatge públic de

lloguer o l'augment del deute públic que la reforma del sistema de pensions pot provocar.

El diagnòstic de la situació que fa el Cercle d'Economia està elaborat actualitzant els valors fundacionals d'una institució de la societat civil amb més de seixanta anys d'història. Són valors de defensa de la democràcia i la Unió Europea, com els que encarna Rafał Trzaskowski, l'alcalde de Varsòvia, en qui enguany ha recaigut el Premi Cercle d'Economia a la Construcció Europea. Una Unió Europea que continua necessitant ambició com a potència internacional, cohesió interna per afrontar les transicions verda, digital i de seguretat, i una aposta decidida per l'autonomia estratègica per fer front a les transformacions globals en curs.

Com hem fet sempre, volem participar en el debat públic identificant els reptes i fixant les prioritats d'una societat en la qual reduir les desigualtats només és possible si es creen les condicions per al creixement econòmic. Es tracta de continuar fent allò que sempre hem fet. Identificar reptes i prioritats. Al Cercle d'Economia volem entendre el present per reactivar el futur.